Class of 2000

Elke week neemt de Cult-redactie een legendarische plaat, film, boek, theatervoorstelling, tv-programma, game, kunstwerk of gebeurtenis onder de loep. In het jaar waarin die volwassen (lees: achttien) wordt. Wat was destijds de impact ervan, en is die er nu nog?

Vandaag: de roman *House of Leaves*

Revolutie op 700 pagina's

Een boek over een huis dat vanbinnen groter is dan vanbuiten? Over een tekst die een blinde over een film schreef? Met veel voetnoten, en voetnoten bij de voetnoten? *Toen House of Leaves* van Mark Z. Danielewski verscheen wist niemand waar het over ging. Wanneer we het vandaag herlezen zien we het meteen: dit was de eerste internetroman.

MARNIX VERPLANCKE

In de tijd dat ik *House of Leaves* las, ondernam ik juist mijn eerste serieuze pogingen om een roman te schrijven", zegt Jamal Ouariachi, inmiddels bekend van *Vertedering* en *Een honger*. "Danielewski's hocus pocus met de vorm in dat boek werkte bevrijdend en stimulerend: dat je zó origineel kon zijn. Ik werd gegrepen door de brutaliteit van die vorm, gekoppeld aan de spanning van een meesterlijke thriller. '*Unputdownable*' noemen de Angelsaksen dat met een afgrijselijk woord.

"Wat me het meest is bijgebleven is een adembenemend spannende scène die tot hysterische hoogte wordt opgeschroefd doordat er steeds minder woorden op een pagina staan, op zeker moment slechts één woord per pagina, waardoor je als lezer in steeds hoger tempo de pagina's moet omslaan en daardoor niet alleen mentaal maar ook fysiek de spanning ervaart."

Op het eerste gezicht was *House of Leaves* horror. De roman gaat over de Navidsons, een typisch Amerikaans gezin dat in een afgelegen huis in landelijk Virginia gaat wonen. Bij het opknappen van het huis ontdekt de vader dat er iets niet klopt met de afmetingen. Buiten is het huis een kwart inch kleiner dan binnen. En dat is nog maar het begin. Want opeens opent zich een nieuwe gang die naar een schijnbaar eindeloze de grond in verdwijnende wenteltrap leidt. Er wordt een expeditie opgezet, er wordt geschoten en er vallen doden.

> Mark Z. Danielewski las voor uit zijn boek, en stond daar in 2000 vier maanden lang mee in het voorprogramma van Depeche Mode

Wie even verder keek dan zijn neus lang was, zag dat er meer aan de hand was. Danielewski's roman gaat immers niet echt over dat nette Amerikaanse gezin in hun nieuwe huis. Hij gaat over een jonge tattoo-artiest die een manuscript vindt van een blinde man die notities gemaakt heeft bij het bekijken van een documentaire die vader Navidson heeft gedraaid over zijn huis. De tattoo-artiest geeft in bijzonder lange voetnoten commentaar op dat commentaar, waarna een redacteur nog eens commentaar op dat commentaar geeft en ga zo maar door.

Multimediaal

"*House of Leaves* had echt een fysieke impact op mij", herinnert Roderik Six, de schrijver van *Vloed* en *Val* zich. "Het verhaal over dat huis, het ontdekken van de tunnel en die eindeloze tochten door de ondergrondse gangen, ik vond dat zeer fascinerend."

Die duisternis en het unheimliche komen ook terug in zijn eigen werk, en Six ontkent de invloed niet. "Dat ja," beaamt hij, "maar ook de aandacht die Danielewski schenkt aan de omgeving. Er zit geen monster in dat huis. De personages lopen op de toppen van hun tenen, maar niemand weet waarom. Daar zie ik een link met mijn eigen werk. In *Vloed* werd het flatgebouw een personage op zich en in *Val* kreeg de natuur een eigen bedreigende en beklemmende rol."

Ingenieus, waren de meeste critici het erover eens, maar ook niet helemaal nieuw, en dan verwezen ze naar onder meer Laurence Sternes *Tristram Shandy*, Nabokovs *Pale Fire* en David Foster Wallaces *Infinite Jest*. En Borges natuurlijk. "In tegenstelling tot wat wij geneigd zijn te denken, komen originele ideeën nooit uit de lucht vallen", zegt Ouariachi in dit verband. "Weinig is zo traditioneel als originaliteit. Originaliteit die niet in een traditie wortelt, is geen originaliteit maar gewoon absurde onzin."

Geheel conform met die traditie wou *House of Leaves* dan ook meer zijn dan zomaar een boek. Danielewski's zus Anne, beter bekend onder haar artiestennaam Poe, maakte er een plaat bij, *Haunted*. En er was ook een website en een eraan gekoppeld bulletin board waarop tienduizenden lezers met elkaar in discussie gingen over de betekenis van *House of Leaves* en de duizenden verwijzingen die erin verborgen zaten. Danielewski schreef de eerste multimediale roman, zou je kunnen zeggen.

Maar er was meer, en daar wees Jessica Pressman op in het lange, academische artikel 'House of Leaves: Reading the Networked Novel'. Dit was de eerste internet-roman, schrijft ze. Dat het woord 'huis' steevast in het blauw staat, kan volgens haar maar op een ding wijzen: hypertext. *House of Leaves* gaat over de positie van het boek in tijden van internet. Het is immers letterlijk door het verplaatsen van een boek (een rug is ongeveer een kwart inch breed) dat het naar beneden spiralende dark web zich opent in het huis van de Navidsons. Met zijn eindeloze doorverwijzingen en zijn nimmer finale vorm of betekenis schreef Danielewski volgens haar "*a wonderful analogue computer*".

In het Nederlands verscheen *Het kaartenhuis* bij Cargo, de spijkslinternieuwe imprint van De Bezige Bij, waar het literaire spannende boek een thuis zou krijgen. Robbert Ammerlaan, toen uitgever van De Bij en nu van Hollands Diep, over de manier waarop hij Danielewski op het spoor kwam: "Via Donna Tartt was ik in New York beviend geraakt met Bret Easton Ellis. Een tijd later liep ik hem toevallig in een hotel in Frankfurt tegen het lijf en het eerste wat hij zei was: 'Ik heb een ongelooflijk goed boek voor jou.' *House of Leaves* dus. Ik heb toen contact opgenomen met zijn uitgever, las het boek en zag meteen welk potentieel het had. Het ging toen niet zo goed met De Bezige Bij. Ik kreeg het idee de imprint Cargo in het leven te roepen en ik vond *Het kaartenhuis* het ideale boek om dat boven de doopvont mee te houden.

Voorlezen in stadions

"Het was meteen een succes en niemand die Cargo nadien niet kende. Noch Danielewski. Zo gaf ik ooit een feestje voor hem waarop ook Harry Mulisch uitgenodigd was. Het klikte tussen die twee, dat zag ik. Toen ik jaren later het archief van Mulisch in dook, vond ik een aantal dagboekaantekeningen over die ontmoeting, en hoe interessant hij die had gevonden."

Na het succes van *House of Leaves* is Danielewski steeds extremer en onbegrijpelijker gaan schrijven. In 2006 publiceerde hij bijvoorbeeld *Only Revolutions*, dat bij het lezen constant omgedraaid moest worden. Maar *House of Leaves* blijft een meesterwerk dat niemand hem de voorbije achttien jaar heeft nagedaan. Er zijn wel een paar pogingen geweest, zoals Steven Hall die een uit letters bestaande haai opvoerde in *The Raw Shark Texts* of S van J.J. Abrams en Doug Dorst, dat bol stond van de intertextualiteit, maar geen van hen kan zeggen dat ze in het voorprogramma van Depeche Mode hebben gestaan. Want dat is wat Danielewski in 2000 wel deed, vier maanden lang, van het ene stadion naar het andere, voorlezen uit zijn boek.

Mark Z. Danielewski, *House of Leaves*, Random House Usa Inc, 709 p., 20 euro.

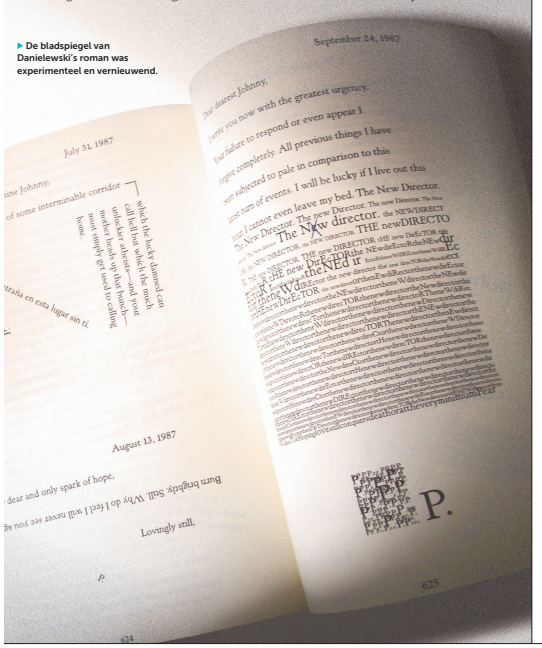

De bladspiegel van Danielewski's roman was experimenteel en vernieuwend.

Robbedoes-collectie

~~€ 247,50~~ **i.p.v. € 149**

OP = OP

Bestel online op demorgen.be/robbedoes of ga met deze afhaalbon naar Standaard Boekhandel.

Robbedoes en Kwabbernoot vieren hun 80ste verjaardag met een luxe stripcollectie.
Bij afgifte van deze bon en € 149 bij een Standaard Boekhandel naar keuze ontvangt u de 'Robbedoes-collectie'.
Af te halen van zaterdag 21/04/2018 t.e.m. zaterdag 19/05/2018.

Actie geldig zolang de voorraad strekt. t.e.m. 19/05/2018. Niet cumuleerbaar met andere kortingen en/of promotionele aanbiedingen. Op=op. Deze aanbieding is niet geldig op de voorraad op de winkelvloer tegen de gewone handelsprijs noch op de webshop van Standaard Boekhandel.

Standaard Boekhandel

SPK DM ROBBEDOES
9 786999 978865

DM.Shop
Exclusief voor De Morgen.

GEKLEURD

Abke Haring neemt afscheid van Toneelhuis

Koen Van Kaam en Abke Haring tonen dat liefde niet roestvrij is. © KURT VAN DER ELST

Het is eenzaam achter de façade

JAN DERTAELEN

PLATINA

In *Platina* laat Abke Haring twee eenzame zielen naast elkaar praten. Haar afscheid aan Toneelhuis – Haring moet er vertrekken omdat ze niet meer in de plannen past – had niet mooier kunnen zijn.

Toegegeven, de lessen chemie staan ons niet meer zo helder voor de geest. Een korte opfrissing van de tabel van Mendelejev is bij deze geen overbodige luxe. Platina is het meest zeldzame en duurzame edelmetaal ter wereld. Het oxideert en beschadigt niet, waardoor platina sieraden nagenoeg onverwoestbaar zijn. Meestal wordt het aangebracht in een zeer dun laagje om ervoor te zorgen dat zilver niet oxideert. Zoals de juwelier het ons influistert: een sieraad van platina is een sieraad voor het leven.

In haar nieuwe voorstelling wil Abke Haring het hebben over die dunne, oppervlakkige beschermlaag, dat povere laagje glans dat moet behoeden voor verval. Want ook de liefde is niet roestbestendig.

> Haring en Van Kaam spelen op het scherp van de snee en zetten hun getroebleerde personages met een onthutsende precisie neer

De scène is van een karige eenvoud. Een naamloze man en vrouw (Koen Van Kaam en Abke Haring) zitten samen aan een tafel. Hun zwijgen wordt moeizaam doorbroken door onsamenhangende smalltalk. Over het eten, het behang, het licht in de kamer. De vragen die ze elkaar stellen komen recht uit kruiswoordraadsels, de antwoorden liggen al klaar op de tong. Ver weg klinkt het eindeloze, ritmische denderen van een trein. Alles staat muurvast in de greep van een ijzeren herhaling.

Holle frasen keren steeds opnieuw terug, als een mantra om alles wat onderhuids kolkt en broeit te bezweren. Terwijl de man onverstoord, als in lethargie blijft zitten, manifesteert zich in het lichaam van de vrouw een fysiek protest. Ze wringt zich in de meest ongemakkelijke houdingen, lijdt fysiek onder de dwingende herhaling van nietszeggende dooddoeners. In haar ogen groeit de ontzetting om zoveel onbegrip, afstand en onderdrukking.

Geen uitweg

Er verschijnen barstjes in het platina. De beschermlaag van de smalltalk wordt doorboord door onverwachte vragen: 'Wat kan ik doen?', 'Zijn er dingen die je niet gezegd hebt?' Plots stort de hele façade in en zien we wat erachter schuilgaat: twee mensen die zich in elkaars nabijheid altijd eenzaam en onbegrepen hebben gevoeld. Hoe iedere poging om elkaar te naderen tevergeefs is geweest. En tegelijk, nu een van hen niet lang meer te leven heeft: de onmogelijkheid om elkaar los te laten. Het besef dat ze in elkaar vergroeid en verstrengeld zijn.

Abke Haring creëert een universum zonder uitweg. Zowel taal als lichaam worden getekend door een onafgebroken beklemming. De knappe tekst bespeelt vele registers, waarbij schijnbare oppervlakkigheid voortdurend wordt doorsneden door plotse, naar de essentie grijpende noodkreten. Het zijn als dialoog vermomde alleenspraken, verknipt en gelaagd, die schipperen tussen banaliteit en poëzie.

Abke Haring en Koen Van Kaam spelen op het scherp van de snee en zetten hun getroebleerde personages met een onthutsende precisie neer. Alsof ze aan de tafel zijn vast gelduisterd, vinden hun lichamen steeds nieuwe composities om langs elkaar heen te praten. Gevangen in een spreidstand tussen afkeer en affectie.

Nog te zien in Hasselt en Oostende, toneelhuis.be